

Výňatek z knihy

LOSÝ V SRDCI EVROPY

Od klasických ke stíracím

Vydalo Nakladatelství Olympia, a.s.

SAZKA - OLYMPIA 2002

Edice Sazka

autor Ivo Kasal

JUDr. Ivo Kasal

ÚVOD

Hledání odpovědí na dosud nezodpovězené otázky lze přirovnat s trochou představivostí ke hře či k loterii. Nalezení odpovědí lze se stejnou představivostí přirovnat k výhře. Když jsme se rozhodovali pro již třetí titul Edice SAZKA, nazvaný Losy v srdci Evropy – Od klasických ke stíracím, na takovou hru a loterii jsme vlastně přistoupili a byli jsme rozhodnutí v podobě zodpovězených otázek získat i výhru. Nyní, když je celé dílo pohromadě, jsme si jisti, že nám výhra právem náleží. Následující strany, postihující vývoj i současnost fenoménu, jakým losy bezesporu jsou, patří k ojedinělým dokumentům nejen v českém teritoriu, ale i evropském a dokonce ve světovém kontextu.

Obsah rozdělený podle technik a výroby losů na éru losů psaných ručně, éru tisku klasickými metodami a nakonec současnost s moderními technologiemi, doprovázený bohatým textovým a především dokumentačním materiálem, již jednoznačně odmítá jakákoli přirovnání ke katalogovému výčtu losů vydaných na

území dnešní České republiky, dřívějšího Československa a dokonce i rakousko-uherského mocnářství. Nejen odborníkům, ale všem, kdo si rádi hrají a současně dokáží ocenit grafickou zručnost výtvarníků a realizátorů ústředních obrazových motivů losů, nápaditost rozličných herních systémů a v neposlední řadě spolehlivost a bezpečnost losů, udělá tato kniha určitě přinejmenším radost. Pokud ji budou chápat jako studijní materiál pro jednu z herních oblastí, i v takovém případě je

uspokojí. I když ne vždy se dozvědí, kdo byl například iniciátorem loterií, kdo byl prvním, třetím nebo posledním, jak znějí úplně citace historických pramenů, právních předpisů a podobně. Originalita spočívá především v obsahu postiženého období a soustředění všech zásadních informací do kompaktního celku.

Začtěte se bez obav do textu a nechte se pohládit rozmanitostí nápadů, které v podobě losů lákaly a lákají každého k malému dobrodružství hraní a her. O tom je tato kniha.

*JUDr. Aleš Hušák
předseda představenstva
a generální ředitel
SEZKA, a.s.*

O POJMU LOTERIE

Většinou máme pocit, že význam slova „loterie“ přesně známe. Každý z nás vnitřně ví, nebo alespoň tuší, co loterie je, její znaky máme uloženy hluboko v povědomí, spojené se školní nebo plesovou tombolou.

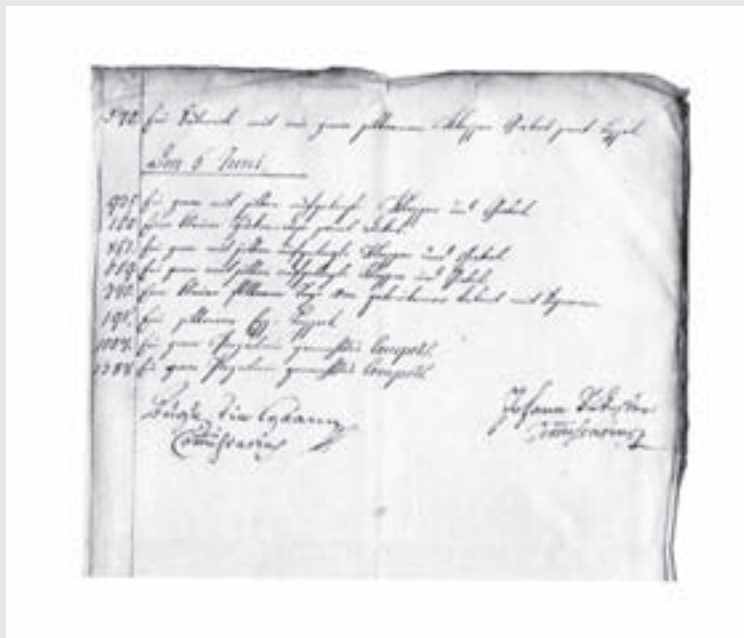
Otevřeně řečeno, pro úvodní výklad daného pojmu to stačí. Základní význam slova loterie však někdy stírají nánosy přenesených alegorií, proto snad neuškodí, když si původní a čistý obsah pojmu loterie a její základní znaky alespoň částečně připomeneme. Přesnou definici hledat nebudeme, ta se liší v čase i státním prostoru právní úpravy loterijního provozování od autora k autorovi.

V základu slova zdůrazněme „lot“ – tedy označení losu, písemného dokladu o vstupu do hry zaplacením stanovené

částky a zároveň poukazu na případnou výhru, kvůli níž do loterní hry vstupujeme a v níž různou měrou i doufáme. Slovo „loterie“ se údajně poprvé objevilo v italštině a následně, po oblibě a rozšíření sázek a losování do celého světa, je s nepatrnými úpravami přejala většina moderních jazyků.

V loterii závisí získání výhry pouze na náhodě a vylučuje se tak jakákoliv osobní zkušenost nebo schopnost hráče. Proto je to hra odvážná a hazardní. Hráč se spoléhá jenom na osud a své štěstí a směřuje se s tím, že nebude-li mu přáno, je jeho vklad do hry nenávratně pryč. Pryč jsou také doby, kdy hráčem mohl být prakticky každý, například i dítě, a tak již létaje hra osob nižšího věku (v různých státech různá) zákonnými způsoby omezována a při porušení následně postihována. Průběh hry, prodej losů, slosování a výdej výher též již celá staletí nezávisí na libovůli

provozovatele loterie a nezastupitelnou roli v loterijní úpravě převzal stát. Každý hráč se také může seznámit s výši vkládané částky dávající naději na výhru, s pravidly a podmínkami jednotlivé loterijní hry.

Dějiny loterií jsou totožné s dějinami boje proti nim, kdy na jedné straně vystupují mocní odpůrci všech i ne hazardních her, na straně druhé pak ti, kdo již pochopili, že proti lidským neřestem bojovat je zbytečné a jedinou cestou je jejich zákonná regulace a přiměřené zpoplatnění ku prospěchu celé společnosti. Proto je typickým znakem moderní loterie bezchybná technická i daňová úprava právními předpisy a odklon od státního loterijního regálu či monopolu – tedy výlučného pořádání loterií státem, neboť stát a jeho úředníci nejsou nikdy tak organizačně pružní (moderněji flexibilní) jako soukromí podnikatelé, což nové hry samozřejmě vyžadují. Základní celosvětově platnou zásadou moderní úpravy loterií s losy je i zákaz vstupu cizích podnikatelů na loterijní trh dané země, což prosazoval už Julius Brabec, loterijní expert přelomu 19. a 20. století: „... je lépe, zadrží-li stát sázky hráčů doma, než aby plynuly do

ciziny. Dále pak pořádá-li hry pod veřejnou kontrolou správně, což jest velkou předností proti hře pokoutní.“ K uvedené zásadě se jednotlivé státy dostaly po vyhodnocení velkých loterijních podvodů, jež téměř vždy páchali cizinci s výhodou před tuzemci, kteří se nemohli před spravedlností uchýlit do ciziny.

Ve vyspělých společnostech pak platí i další důležitá loterijní zásada: pokud totiž stát loterii právním předpisem upravil a loterijní podnikatel ustanovení dodržuje, je chráněn celým právním řádem a postaven na roveň všem podnikatelům v jiných oborech. Jeho vážnost není nijak snižována, není společensky, ekonomicky ani jinak za svoji činnost diskriminován. Na odlišné situaci v české společnosti se jistě podílí čtyřicet let poukazování na nemorálnost bezpracných zisků.

Socialistický stát jako

největší loterijní podnikatel se nešťít loterie provozovat a inkasovat do státního a jiných rozpočtů milionové částky – a současně pomlouvat každý stát na západ od českých hranic, že dělá totéž. Vybudoval pojem jakési morálnější loterie ve prospěch budoucího blaha, přestože podstata jevu – hazardní hra o peníze – byla zachována. Ve společnosti však přitom vytvořil a hluboce zakořenil představu západního loterijního lumpa, žijícího z posledních peněz a bídy hráčů, jež se snaží podvody všeho druhu okrást. Tato představa paradoxně socialismus přežila, pohled na loterijní provozovatele se příliš nezměnil a loterijní hry jsou chápány jako zlo převzaté výměnou za vytouženou svobodu – přestože se neseťkáváme s případy neplnění povinností loterijních provozovatelů vůči hráčům. (Zatímco dnes a denně média přinášejí zprávy o zločincích z bankovní sféry, finanční sektor zůstává společenskou elitou.) Uvedené loterijní znaky samozřejmě nejsou

všechny, ale pro základní orientaci postačí. Právní úprava pod pojmem loterie zahrnuje i jiné hazardní hry regulované státem. Aby bylo zcela jasné, že se jedná jen o losy, setkáte se v knize i s termínem „loterijní hry s losy“.

PRO LEPŠÍ ORIENTACI V NÁSLEDUJÍCÍM TEXTU JSOU DÁLE LOTERIE ROZDĚLENY DO TĚCHTO SKUPIN:

- hry provozované bezprostředně státem, kdy si stát přímo právním předpisem vyhradí právo jejich organizování a provozu,

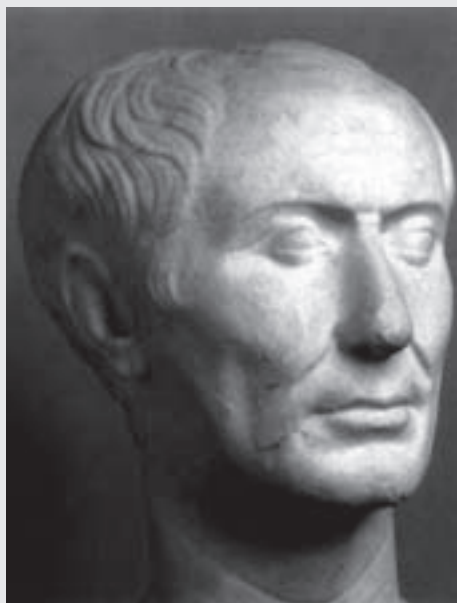
- hry, jež stát pronajímá určitým subjektům, aniž by se zbavil svého práva hru sám provozovat,
- stav, kdy stát sám hry neprovozuje, ale má výherní právo k udílení svolení ke hře, dohlíží na hru, stanoví poplatky, event. daně.

HRNCE, OVCE, DOMY, PAK ZLATO A PENÍZE

V archivech lze vysledovat několik parametrů her a slosování, v nichž se vyskytují losy. Přestože některé z nich losy jako nezbytnou součást používaly, o loterie se nejednalo a losy a slosování – jako dílo náhody – sloužily mimo sféru hazardních her. I zde ovšem šlo o peníze, a to v žádném případě nikoliv o sumy právě malé.

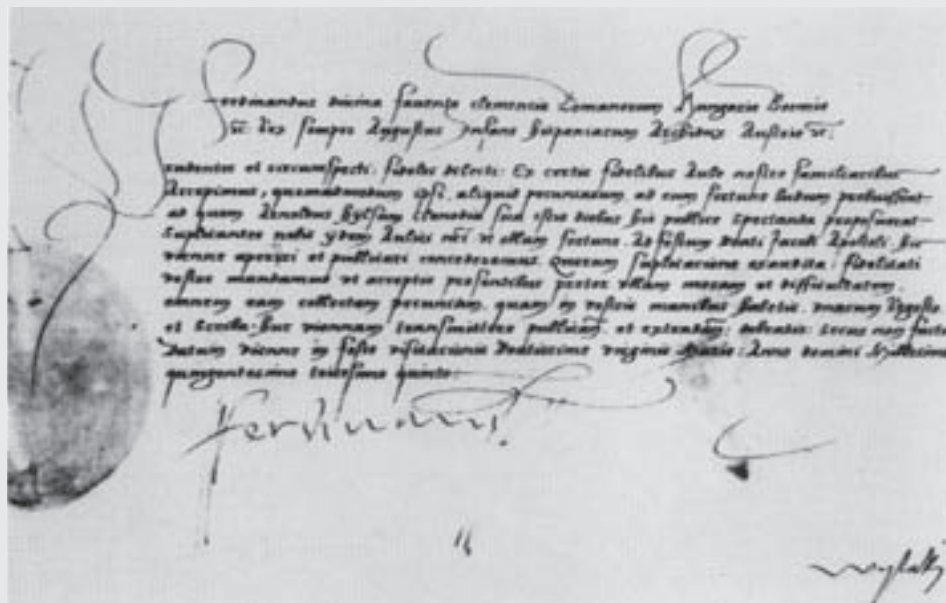
patřily tomu, kdo je na různých místech paláců nalezl. Při těchto příležitostech docházelo k velkým tlačenicím tam, kde byly dary očekávány, přičemž davové šílenství často zavinilo jejich zničení. Císaři proto nechávali dary nahradit hliněnými destičkami s jejich symboly, které si nálezce mohl za skutečnou věc vyměnit. Destička však někdy dělala nálezci jen starosti, neboť

v pytlí“ koupí. Tak za stejně stanovenou cenu každého pokusu mohl zájemce získat buď věc nicotnou, nebo předmět několikanásobně převyšující zaplacenou částku. A to již byl první rys loterie. Téměř skutečnou loterii s losy však asi jako první pořádal sám Gaius Iulius Caesar, který své hosty obdarovával tak, že si sami táhli lístky s názvy svých darů. Pokud by si lístky hosté kupovali, byly by všechny znaky loterie naplněny a prvenství by bylo zcela jasné. Údajně první lístkovou loterii s pouze peněžními výhrami zavedl později až římský

Gaius Iulius Caesar (*100, +44 př. n.l.)

Dnes již nikdo nedokáže přesně doložit, jak se jednotlivé hazardní hry za použití losů přesně vyvíjely, prolínaly, ovlivňovaly a mutovaly, neboť los jako dílo náhody zná lidstvo odnepaměti. Již staří Řekové a Římané rozhodovali o rozdělení válečné kořisti, jakož i o sporech mezi sebou losováním. Později si římscí císaři chtěli veřejnost naklonit rozdáváním darů, které

V roce 1535 udělil habsburský panovník Ferdinand I. souhlas s uspořádáním loterie s věcnými cenami Arnoldu Gailsamovi, minciři bratislavské mincovny. Jeho návrh vycházel ze zkušeností, které jmenovaný získal za doby svého pobytu v Itálii, kde se učil svému řemeslu. Zobrazené povolení je z roku 1536

uvedenou věc již ve své domácnosti měl, nebo ji k ničemu nepotřeboval. Tabulky se proto začaly ve velkém směňovat. Podnikavci bohatli tím, že je skupovali, vystavili je nepopsanou stranou směrem ke kupujícímu, který se pak mohl jen rozhodnout, zda a kterého „zajíce

císař Nero. Vojenskými úspěchy, majetkem, oslavami i krutovládou posedlí císaři měli samozřejmě i podivínské zvyky. Tak Varius Avitus Bassianus (Elagabalus, římský císař 218-222) připravoval svým hostům smíšené pocity ze vskutku netradičních darů.

(pokračování příště)